

27. Khyzhniak Y., Khankevych A., Shapovalenko Y., Shkelebei V., & Yatsyk T. Features of the prevention of intentional homicide by criminal police units. *Amazonia Investiga*/ 2021. № 10 (38). P. 212–218. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.38.02.21>

28. Тарасенко В. Є. Особливості здійснення оперативно-профілактичної роботи з особами, схильними до вчинення протиправних діянь. *Попередження злочинів суб'єктами оперативно-розшукової діяльності* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 груд. 2010 р.) / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2010. С. 157–159.

29. Баб'як А. В., Дмитрик Ю. І., Захаров В. П. Оперативно-розшукова діяльність підрозділів карного розшуку Національної поліції України : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 254 с.

30. Захаров В. П. Особливості пошукової діяльності апаратів ДСБЕЗ з виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ при НАВСУ*. 2003. № 3, додаток № 1. С. 67–72.

31. Сташак М. В. Оперативний пошук злочинів у сфері економіки: визначення поняття. *Бюлетень з обміну досвідом роботи*. 2012. № 193. С. 53–59.

32. Біляев В. О. Теоретично-правовий аналіз пошукової роботи оперативних підрозділів ОВС. *Львівського інституту внутрішніх справ*. 2002. № 2 (1). С. 54–62.

33. Хижняк Є. С. Окремі аспекти індивідуальної профілактики умисних вбивств підрозділами кримінальної поліції. *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 17 черв. 2021 р.) / ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет». Дніпро, 2021. С. 211–215.

34. Протидія умисним вбивствам і тяжким тілесним ушкодженням : лекція. Рівень вищої освіти: перший бакалаврський ; Галузь знань : 08 «Право» ; Спеціальність : 081 «Право» ; Специалізація: оперативно-розшукова, протидія кіберзлочинності / [розроб. А. М. Ханькевич] ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2018. 29 с.

35. Телейчук В. Г. Попередження і розкриття навмисних вбивств : лекція. Кіровоград : КЮІ МВС України, 2005. 27 с.

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.5.53>

ШЕВЧИШЕНА К.П.

ОКРЕМІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

SEPARATE PRINCIPLES OF CONDUCT OF AN INVESTIGATIVE EXPERIMENT DURING THE INVESTIGATION OF WAR CRIMES

У статті проведеним аналізом кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів, встановлено, що слідчий проводить слідчий експеримент під час розслідуванні воєнних злочинів майже у 100% випадків, у формі відтворення дій, обстановки, обставин події за участю підозрюваного, потерпілого або свідків, а також захисників та являється змішаною слідчою (розшуковою) дією. Відповідно проведеним опитуванням слідчих встановлено, що 95% наголошують на необхідності формуванні криміналістичних рекомендацій щодо проведення слідчого експерименту в залежності від виду воєнного злочину. Запропоновано рекомендації (послідовний алгоритм дій) в залежності від виду воєнного злочину вчиненого військовослужбовцями збройних сил країни-агресора та типової слідчої ситуації, яка склалася під час розслідування, що впливає на проведення слідчого експерименту та засто-

суванні організаційних, технічних, тактичних та інших заходів, в залежності від етапу (підготовчий, робочий та заключний) даної слідчої (розшукової) дії, кожний з яких має свою специфіку у комплексі цілеспрямованих і скоординованих дій органів НП України та поставлених цілей. Обґрунтовано, що важливим тактичним прийомом є реконструкція обстановки вчинення воєнного злочину. У зв'язку із чим наголошено, що слідчий експеримент за участі військовослужбовця збройних сил РФ повинен проводитися в максимально наближених до тих відтворених обставин, у яких у минулому відбувалася досліджувана дія чи подія та за умови, що при цьому не створюється небезпека для їх життя і здоров'я та інших осіб, що приймають участь і не порушуються права військовополоненого з обов'язковою повною фіксацією ходу і результатів даної СРД шляхом безперервного фотографування, звуко- та відеозапису із складанням планів, схем, які в подальшому відображені у протоколу СРД, що сприяє ефективності та результативності розслідуванні воєнних злочинів в Україні та судовому розгляді із притягнення їх до відповідальності, забезпечення виконання покарання. Адже ретельна підготовка до слідчого експерименту під час розслідуванні воєнних злочинів забезпечує уточнення та перевірки відомостей, що мають значення для встановлення обставин кримінального провадження, що підтверджує вчинення певного злочину та забезпечує отримання нових доказів, що сприяє ефективності та результативності розслідуванні воєнних злочинів в Україні.

Ключові слова: *кримінальне провадження, розслідування, воєнні злочини, правоохоронні органи, взаємодія, слідчий експеримент, слідчий.*

In the article on the analysis of criminal proceedings regarding war crimes, it was established that the investigator conducts an investigative experiment during the investigation of war crimes in almost 100% of cases, in the form of reproducing the actions, situation, circumstances of the event with the participation of the suspect, victim or witnesses, as well as defenders and mixed investigative (search) action. According to the conducted survey of investigators, it was established that 95% emphasize the need for the formation of forensic recommendations for conducting an investigative experiment depending on the type of war crime. Recommendations (sequential algorithm of actions) are proposed depending on the type of war crime committed by the armed forces of the aggressor country and the typical investigative situation that arose during the investigation, which affects the conduct of the investigative experiment and the application of organizational, technical, tactical and other measures, depending from the stage (preparatory, working and final) of this investigative (search) action, each of which has its own specifics in the complex of targeted and coordinated actions of the bodies of the NP of Ukraine and set goals. It is substantiated that an important tactical technique is the reconstruction of the circumstances of the commission of a war crime. In this regard, it is emphasized that the investigative experiment with the participation of a serviceman of the armed forces of the Russian Federation should be carried out in as close as possible to those recreated circumstances in which the investigated action or event took place in the past and on the condition that at the same time there is no danger to their lives and health and other persons taking part and the rights of the prisoner of war are not violated with the obligatory full recording of the progress and results of this SRD through continuous photography, audio and video recording with drawing up of plans, schemes, which are subsequently reflected in the SRD protocol, which contributes the effectiveness and efficiency of the investigation of war crimes in Ukraine and the trial of bringing them to justice, ensuring the execution of punishment. After all, careful preparation for an investigative experiment during the investigation of war crimes ensures the clarification and verification of information that is important for establishing the circumstances of criminal proceedings, which confirms the commission of a certain crime and ensures the receipt of new evidence, which contributes to the efficiency and effectiveness of the investigation of war crimes in Ukraine.

Key words: *criminal proceedings, investigation, war crimes, law enforcement agencies, interaction, investigative experiment, investigator.*

Постановка проблеми. Сучасний стан справ в Україні вимагає від державної влади максимальної концентрації уваги та всіх можливих, а іноді й неможливих зусиль для захисту власного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості [1, с. 180]. У зв'язку із чим на сьогодні актуальності набуває розслідуванні воєнних злочинів в Україні, які вчиняються військовослужбовцями рф. Такі злочини становлять підвищену суспільну небезпеку для українського народу. Тому правоохоронні органи повинні максимально зафіксувати всі же вчинені та злочини, що вчиняються такими особами. Відповідно на всіх стадіях досудового розслідування необхідно використовувати весь комплекс слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій з використанням досягнення науки та техніки, а також знання фахівців у різних галузях, особливо це стосується проведення слідчого експерименту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою організації та тактики проведення слідчого експерименту під час розслідуванні воєнних злочинів в Україні займалися у своїх дослідженнях такі вчені, зокрема В.С. Бондар, В.В. Бурлака, Н. Войнова, В.О. Гусєва, Г.Л. Д'яковський, Д.Д. Заяць, В.М. Ковбаса, А. Козьменко, Ю.А. Комісарчук, Є. Крапивін, М.В. Кривонос, Ю.А. Кричун, А.І. Кунтій, В. Лебідь, В.В. Негребецький, С.В. Обшалов, Н.З. Рогатинська, О.В. Ряшко, О.В. Салманов, М.І. Скригонюк, І.А. Строк, О.С. Тарасенко, С.В. Харченко, Ю.А. Чаплинська, К.А. Шаповал, О. Яновська, В.О. Яремчук та інші.

У статті поставлено за мету проаналізувати положення чинного законодавства та думки науковців щодо тактики слідчого експерименту під час розслідуванні воєнних злочинів в Україні і запропонувати рекомендації для ефективного його проведення з використанням технічних засобів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як слушно відзначає В.М. Ковбаса, що проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень завжди направлене на збирання або перевірку доказової інформації. Залежно від етапу розслідування можливі різні набори процесуальних дій. Але в більшості випадків на подальшому етапі кримінального провадження проводяться слідчі експерименти для перевірки наявних доказів та версій. Водночас необхідно розуміти, що ефективне проведення вказаної процесуальної дії багато в чому залежить від організаційно-підготовчих заходів [2, с. 174]. Адже ретельна підготовка до слідчого експерименту під час розслідуванні воєнних злочинів забезпечує уточнення та перевірки відомостей, що мають значення для встановлення обставин кримінального провадження, а також підтверджує вчинення певного злочину та забезпечує отримання нових доказів, що сприяє ефективності та результативності розслідуванні воєнних злочинів в Україні.

Так, згідно з ч. 1 ст. 240 КПК України, з метою перевірки й уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань [3].

З метою забезпечення успішного виконання завдань кримінального провадження, проведення слідчого експерименту переслідує такі цілі: перевірка наявних даних; виявлення нових доказів; перевірка версій; встановлення обставин, що сприяли вчиненню злочинів [4, с. 249].

За змістом слідчий експеримент дещо схожий на перевірку показань на місці. Але слідчий експеримент відрізняється від перевірки показань на місці суттю та суб'єктом. Зокрема, перевірку проводять з особою, яка особисто сприймала подію, а слідчий експеримент є можливим без участі особи, якої перевіряються показання. Під час перевірки показань на місці суб'єкт демонструє реальні дії, що відбувалися на місці події, а під час слідчого експерименту навпаки, дослідні дії представляють його суть і являються методом одержання та перевірки інформації. Водночас слід зауважити, що є можливим проведення слідчого експерименту не на місці досліджуваної події [5, с. 225; 6, с. 44-45; 7, с. 156]. Слідчий експеримент в житті чи в іншому володінні особи на встановлення механізму утворення слідів найбільш близький до судової експертизи, але не тотожний з нею. Він найчастіше проводиться для визначення взаєморозташування слідоутворюючих об'єктів у момент події, наприклад, потерпілого і транспортного засобу; знаряддя в руці злочинця і положення жертви; способу проникнення, механізму злому перешкоди або замикаючого пристрою; настання конкретних подій при певних обставинах [8, с. 274].

Таким чином, за сутністю і завданнями проведення слідчий експеримент може становити два різних види дій, що мають назву однієї слідчої (розшукової) дії, але відрізняються за прийомами, підготовкою, тактичними прийомами проведення та правилами, порушення яких може викривити отримані результати і вплинути на оцінку [9, с. 535; 10, с. 169].

Як слушно відзначає К.А. Шаповал, що загальний тактичний порядок слідчого експерименту полягає у його розподілі на підготовчий, робочий та заключний етапи, кожний з яких має свою специфіку [7, с. 156]. Враховуючи вище викладене, слід відмітити, що кожний етап щодо проведення слідчого експерименту залежить від виду вчиненого воєнного злочину, що формує певні послідовні організаційні, процесуальні та не процесуальні дії щодо відтворення дій, обстановки, обставин таких злочинів з отримання достовірної інформації.

Н.З. Рогатинська виокремлює такі види слідчого експерименту: 1) експеримент із перевірки сприйняття фактів; 2) експеримент із перевірки можливостей вчинення певних дій; 3) експеримент із перевірки ймовірності настання подій; 4) експеримент із перевірки послідовності подій; 5) експеримент із перевірки механізму утворення слідів; 6) експеримент із встановлення часу перебігу певної події [11, с. 152]. Слідчий експеримент зазвичай провадиться, щоб перевірити: чи міг свідок, перебуваючи в певному місці, бачити чи чути те, що відбувалося на місці скоєння злочину; чи міг підозрюваний вчинити певні дії в тих обставинах; як саме відбувався перебіг подій; перевірка можливості існування фактів, чи немає між ними протиріч зі слідами, виявленими в ході попереднього розслідування [12].

Так Ю.А. Чаплинська, здійснивши аналіз 367 кримінальних проваджень, дійшла висновків, що у правоохоронній практиці проводяться такі види слідчих експериментів: встановлення можливості спостереження або сприймання якого-небудь факту чи явища; встановлення можливості існування якого-небудь факту чи явища; встановлення можливості здійснення якої-небудь дії в певних умовах; встановлення наявності або відсутності у конкретної особи певних професійних вмінь та навичок; встановлення можливості учинення тих або інших дій за визначений час; встановлення послідовності розвитку певної події та механізму злочину чи окремих його елементів; встановлення меж поінформованості особи про факти, що цікавлять слідство [13, с. 251].

Під час аналізу кримінальних проваджень за фактами вчинення воєнних злочинів, а також пов'язаними з ними, встановлено, що найчастіше проводилася така слідча (розшукова) дія, як слідчий експеримент для відтворення дій, обстановки, обставин з метою відтворення обставин захоплення, утримання потерпілого, відтворення дій, обстановки, обставин події вбивства, нанесення тяжких тілесних ушкоджень та інших злочинів та для перевірки показань на місці (перевірка дій) підозрюваних, свідків, потерпілих за такими видами злочинів, зокрема, порушення законів та звичаїв війни, посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, колабораційна діяльність, державна зрада, диверсія, планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни, терористичний акт, умисні вбивства, захоплення заручників, застосування росіянами тортур (катувань) до людей, крадіжок, грабежів, розбійних нападів, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, вимагань, звалтувань, незаконного виготовлення зброї, боєприпасів, вибухівки, наркотичних засобів або психотропних речовин, документів, печаток, протидія організованих кримінальних протиправностей в усіх її проявах.

Враховуючи вчинення військовослужбовцями збройних сил країни-агресора воєнних злочинів, які по своїй природі вчиняються у 80% групою осіб, слідчий експеримент є однією з важливих слідчих (розшукових) дій, що проводиться найчастіше.

Оскільки підозрювані схильні цілком чи частково перекладати свою вину на інших співучасників, змовлятися про дачу неправдивих показань, і тому для встановлення істини важлива перевірка достовірності показань декількох, а нерідко і всіх підозрюваних [14].

Також при розслідуванні різноманітних видів злочинів, що вчинені військовослужбовцями збройних сил країни-агресора нерідко виникає необхідність, окрім перевірки та уточнення показань підозрюваних (обвинувачених), проводити деякі експериментально-дослідницькі дії. Проведення випробувань може бути спрямовано на встановлення можливості сприйняття особою певних фактів або явищ, здійснення нею конкретних дій, наявності або відсутності певних вмінь та навичок тощо. Проведення таких експериментальних дослідів здійснюється за допомогою такої слідчої дії як *«слідчий експеримент»* [13, с. 250].

З огляду на те, що слідчий експеримент здебільшого проводять з метою перевірки й уточнення відомостей, необхідних для встановлення обставин кримінального правопорушення, рекомендовано до проведення цієї слідчої розшукової дії залучати спеціаліста. Участь спеціаліста має важливе значення, оскільки під час проведення слідчого експерименту можуть проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення, відбитки та зліпки, які додають до протоколу. Про проведення слідчого експерименту слідчий складає протокол відповідно до вимог КПК України, у якому докладно визначено умови й результати цієї слідчої дії [15, с. 169].

Також слід відмітити, що необхідно, щоб особа, що бере участь у експерименті, йшла попереду усіх інших та самостійно вказувала шлях слідування учасникам процесуальної дії, звертаючи при цьому увагу на орієнтири місцевості, а також місця, пов'язані з обставинами події. Після прибуття на місце події особа вказує його загальні межі, коментує зміни в обстановці. Під час перевірки показань слідчий може ставити особі запитання стосовно окремих аспектів і деталей обстановки на місці, конкретних предметів і їх зв'язку з обставинами розслідуваного злочину. Всі пояснення та дії особи, показання якої перевіряються, заносяться до протоколу. Якщо допитаний вказує на нову ділянку місцевості або приміщення, де можуть бути ті чи інші сліди злочину, про які раніше він не повідомляв, необхідно припинити проведення слідчого експерименту, провести огляд місця події, а згодом поновити перевірку. Також якщо під час проведення експерименту особа багатиме дати додаткові показання, слідча дія припиняється, та слідчим проводиться допит особи, після допиту слідчий експеримент відновлюється [16, с. 396; 17, с. 389].

Акцентуємо увагу на тому, що слідчий експеримент відноситься до змішаних слідчих (розшукових) дій, у результаті яких слідчий чи прокурор отримує інформацію, як словесну, так і ту, що міститься в об'єктах матеріального світу і виражається в предметно-просторових ознаках, таких як форма, колір, обсяг тощо [18, с. 291; 10, с. 168].

Підготовчу стадію до проведення слідчого експерименту за участю військовослужбовці рф підозрюваного можна розділити на два структурні елементи: підготовчі дії до виїзду (виходу) на місце проведення слідчого експерименту та після прибуття на це місце. Так, перший етап включає визначення мети слідчого експерименту, змісту та способу проведення дослідів, встановлення черговості передбачуваних дослідів; вирішення питання про час проведення; визначення питання про зміст дослідів і послідовності їх проведення; визначення кола учасників експерименту та прийняття мір по забезпеченню їх явки; підготовка речових доказів чи предметів які їх замінюють; перевірка готовності та комплектності науково-технічних засобів; підготовка транспортних засобів; забезпечення безпеки проведення слідчого експерименту; складання плану, графічних схем місця та проведення слідчого експерименту [10, с. 173].

А також на даному етапі необхідно, скласти план слідчого експерименту. Він не має установлено зразка і пишеться слідчим суб'єктивно, керуючись власними переконаннями, досвідом у довільній формі. На нашу думку, до плану проведення слідчого експерименту для відтворення дій, обстановки, обставин вчинення воєнних злочинів слід включити: дані про місце і час його проведення; список учасників слідчого експерименту та їх ролі, місце розміщення (підбір понятих, вибір необхідних спеціалістів); перелік необхідних досліджень та питань що підлягають з'ясуванню; заходи щодо забезпечення матеріально-технічними, техніко-криміналістичними та іншими необхідними засобами (наприклад, манекен який відіграватиме роль потерпілого, макет ножа тощо); організація за необхідністю охорони місця проведення слідчої дії тощо [7, с. 159].

Відзначимо, що процесуальний порядок проведення слідчого експерименту за участі військовослужбовці рф та інших учасників даної слідчої розшукової дії, ще на підготовчому етапі має ряд особливостей та передбачає дотримання умов, які не створюють небезпеки для життя та здоров'я учасників слідчої (розшукової) дії та оточуючих, а також не принижують їх честі й гідності і не порушують права згідно Женевської конвенції про поводження з військовополоненими.

В.О. Яремчук відмічає, що суттєвою є допомога групи різнопрофільних спеціалістів під час слідчого експерименту. Зокрема, одних спеціалістів можуть залучати для надання допомоги і консультацій щодо дослідів чи випробувань, інших – для здійснення відео- та фотозйомки [19, с. 7]. Проте в організаційному плані вчені зазначають певні труднощі для слідчого [20, с. 188].

Слідчий експеримент в житлі чи в іншому володінні особи на встановлення механізму утворення слідів найбільш близький до судової експертизи, але не тотожний з нею. Він найчастіше проводиться для визначення взаєморозташування слідоутворюючих об'єктів у момент події, наприклад, потерпілого і транспортного засобу; знаряддя в руці злочинця і положення жертви; способу проникнення, механізму злочину перешкоди або замикуючого пристрою; настання конкретних подій при певних обставинах [8, с. 274]. Отже, слідчий експеримент має складну структуру. Це обумовлено поєднанням дослідження та відтворення двох моделей: обстановки кримінального правопорушення і моделі дії, яка, за припущенням, могла бути вчинена. Також, для виконання слідчого експерименту в житлі чи в іншому володінні особи необхідно мати чіткий план, наявність відповідних підстав та умов, кола осіб і дотримуватись процесуального порядку його проведення. Слідчий експеримент в житлі чи в іншому володінні особи входить до слідчих розшукових дій, які мають лише перевірочний характер наявних у провадженні фактичних даних шляхом проведення дослідів і випробувань в умовах, максимально наближених до розслідуваної

події. Результати цих дослідів є тими фактичними даними, які дозволяють дійти висновку про обставини, що мають значення для розкриття злочину [8, с. 274–275].

Після встановлення та вжиття всіх організаційних заходів слідчий безпосередньо переходить до робочого етапу, а саме здійснює дії передбачені завданням слідчого експерименту. До основні тактичні вимоги, яких слід дотримуватися під час перевірки показань на місці, належать: 1) показання повинні перевірятися виключно на тому місці, де відбулась подія злочину; 2) особа показання якої перевіряються повинна сама показувати та розповідати, де, що і як відбувалося; 3) якщо перевіряються показання декількох осіб, кожна з них виводиться на місце окремо; 4) недопустимим є відтворення цинічних чи небезпечних дій; 5) слідчий у своїх діях чи запитаннях не повинен вживати навідні вказівки чи висловлювання [21, с. 390; 7, с. 161].

Враховуючі викладене, наведемо приклад проведення слідчого експерименту, який в подальшому в судовому розгляді були досліджені як докази, зокрема, протокол слідчого експерименту від 27 травня 2022 року, «де обвинувачений розповів та на місці події показав напрям руху колони із 4–5 танків, в якій він рухався, зі сторони с. Товстоліс в бік багатоповерхівок в районі вул. Кільцевої; перехрестя, куди виїхав танк та зупинився; місце, звідки було проведено постріл по багатоповерховому будинку, та при яких обставинах. Також обвинувачений вказав напрямом, в якому він з командиром відповзали після загоряння танка, домогосподарство, в якому вони переховувалися» [22; 23].

Незаконного позбавлення волі або викрадення людини. Під час досудового розслідування незаконного позбавлення волі або викрадення людини слідчому необхідно здійснити перевірку й уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення. У такому випадку він має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань відповідно до вимог законодавства [15, с. 169].

Зокрема, наведемо приклад щодо незаконного позбавлення волі в судовому розгляді були досліджені такі докази, як слідчий експеримент:

– а) три протоколи проведення слідчого експерименту та відеозапис цих слідчих дій. Зокрема, в ході досудового розслідування 20 липня 2020 року був проведений слідчий експеримент за участю одного свідка, який «впізнав на роздрукованих знімках місцевість, а саме орієнтовне розташування будівлі Горлівського УБОЗу, де його утримували в заручниках та примушували виконувати різноманітні роботи, які потребували значних фізичних зусиль, зокрема викидання сміття з кабінетів, перенесення зброї з одного приміщення до іншого, прибирання території». В ході судового розгляду був оглянутий протокол та відеозапис цієї слідчої дії: «З переглянутого в судовому засіданні DVD-R диску вбачається, що свідок ОСОБА_9 без примусу та погрозу, в добровільному порядку помітив на роздрукованих мапах місце розташування будівлі Горлівського УБОЗу, де його тримали в заручниках, а бойовик з позивним «ОСОБА_13» примушував його займатися важкою працею». Подібні два слідчих експерименти були проведені з двома іншими свідками 16 та 17 липня 2020 року та таким самим чином досліджені в суді [23; 24].

Під час розслідування умисного вбивства слідчий експеримент як слідча (розшукова) дія має проводитися з підозрюваним та за наявності свідків, зі всіма свідками, які стали очевидцями події цього кримінального правопорушення. Метою проведення слідчого експерименту з підозрюваним є перевірка можливості в певних умовах вчинити певні дії за певний проміжок часу та перевірка настання наслідку у вигляді настання смерті потерпілого, а також важливим у досліді є встановлення причин, що сприяли вчиненню злочину, та перевірка дій потерпілого, які стали наслідком протиправних дій підозрюваного у вигляді умисного вбивства. Слід зважати на те, що під час проведення слідчого експерименту можуть бути встановлені нові факти цього кримінального правопорушення, які цікавлять слідство, а також встановлене місцезнаходження яких-небудь слідів злочину чи предметів, що можуть бути речовими доказами у провадженні. Що стосується перевірки показань як джерела фактичних даних за участю підозрюваного в умисному вбивстві, то слід зазначити, що його значення під час розслідування такого роду кримінального провадження відіграє особливу роль, оскільки під час проведення слідчого експерименту за участю особи, яку підозрюють у вчиненні умисного вбивства, частими є випадки, коли вона під час допиту стверджує, що не може згадати обставини і деталі, які цікавлять слідство, оскільки під час вчинення злочину знаходився у стані, який «затямарив» його свідомість. Тому основною перевагою перевірки показань на місці є те, що особа, покази якої перевіряються, потрапляє

в обстановку, де раніше відбувалася подія злочину, і за зоровими асоціаціями вона може пригадати набагато більше фактів, ніж у кабінеті слідчого. Таким чином можуть бути встановлені важливі обставини кримінального правопорушення, які до цього часу з'ясовані не були [16, с. 393; 17, с. 387].

Для забезпечення його ефективності доцільно запропонувати застосовувати такі тактичні прийоми: 1) підтримання психологічного контакту з учасниками експерименту – 91%; 2) проведення експериментальних дослідів чи випробувань з кожною особою (військовослужбовцями рф), свідком або потерпілим окремо – 82%; 3) спостереження за поведінкою осіб, за участю яких проводять експериментальні дії, – 73% [25, с. 6–7].

Висновки з результатів слідчого експерименту можуть бути використані слідчим при подальшому розслідуванні двояким шляхом: у якості підстави для повторного проведення тих або інших слідчих дій, і в якісному проведенні слідчих дій, які ще не проводилися, або взагалі не планувалися проводитись. В практиці особливо часто зустрічається повторний огляд місця події, допит свідків і обвинувачуваних. Наприклад, повторний допит свідків і обвинувачуваних після проведення слідчого експерименту проводиться тоді, коли: а) експеримент проводився для перевірки їх показань, результати слідчого експерименту дозволяють зробити висновок про те, що ці показання недостовірні; б) експеримент проводився не для перевірки їх показань, а з іншого метою, але обставини, які встановлені експериментальним шляхом, об'єктивно суперечать цим показанням; в) експеримент з'явився засобом, що надав допитуваному ті або інші обставини, що мають значення для провадження [11, с. 152].

Таким чином, під час розслідування умисного вбивства слідчий експеримент проводиться у формі дослідів, а також відтворення дій, обстановки та обставин події, а також перевірки показань підозрюваного і свідків. Слідчий експеримент є найбільш трудомісткою і складною слідчою дією, оскільки у ньому бере участь велика кількість осіб, виконуються досліді і випробування, внаслідок чого можуть бути перевірені, уточнені та здобуті нові докази. Перш ніж проводити слідчий експеримент, слідчому слід ретельно підготуватися, а результати його слід фіксувати за допомогою науково-технічних засобів, зокрема здійснювати відео фіксацію [17, с. 389].

Важливим є завершальний етап проведення слідчого експерименту – етап фіксації його результатів. Під час проведення слідчого експерименту слідчий складає протокол слідчого експерименту, у який вносить всі проведені ним та іншими учасниками слідчої (розшукової) дії результати. В кінці протокол підписується всіма його учасниками та зазначаються заяви та зауваження, що поступили від його учасників [16, с. 396].

Отже, результати слідчого експерименту фіксуються за загальними правилами визначеними КПК України (ст. 104–107 КПК України). При цьому в протоколі, крім відомостей загального характеру слід зазначити: вказівку на конкретну мету слідчого експерименту; добровільний характер участі в ньому особи, свідчення якої перевіряються; вихідну точку прямування учасників слідчої (розшукової) дії; опис способу пересування та маршруту проходження до місця події; свідчення свідка або підозрюваного щодо цього маршруту; опис кінцевого пункту прямування; свідчення щодо цього пункту; опис дій, що здійснювались на зазначеному місці; опис проведених дослідних дій чи випробувань [26, с. 354].

Висновок. Підсумовуючи вище викладене та проведеним аналізом кримінальних проваджень щодо розслідування воєнних злочинів, встановлено, що слідчий проводить слідчий експеримент під час розслідуванні воєнних злочинів майже у 100% випадків, у формі відтворення дій, обстановки, обставин події за участю підозрюваного, потерпілого або свідків, а також захисників. Також проведеним опитування слідчих встановлено, що 95% наголошують на необхідності формуванні криміналістичних рекомендацій щодо проведення слідчого експерименту в залежності від виду вчиненого воєнного злочину.

Список використаних джерел:

1. Ковбаса В.М. Організаційно-підготовчі заходи до проведення слідчого експерименту. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 174–179.
2. Кричун Ю.А. Військовий злочин в умовах проведення операції об'єднаних сил: криміналістична характеристика. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 179–185.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 12 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

4. Комісарчук Ю. А., Ряшко О. В. Підстави та порядок проведення слідчого експерименту. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2014. Вип. 3. С. 248–260.
5. Скригонюк М. І. Криміналістика : підручник. Київ : Атіка, 2005. 496 с.
6. Чаплинська Ю. А. Слідчий експеримент (організаційний аспект). *Криміналістичний вісник*. 2013. № 1. С. 43–48.
7. Шаповал К.А. Методика розслідування вбивств, вчинених у зв'язку з домашнім насильством. дис. на здоб. ступ. доктора філософії. за спеціальністю 081 «Право». Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2023. 224 с.
8. Салманов О.В. Щодо проведення слідчого експерименту в житлі чи іншому володінні особи. Процесуальне та техніко-криміналістичне забезпечення досудового розслідування. Харків, 2019. С. 272–275.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
10. Харченко С. В. Тактика проведення слідчих (розшукових) дій за участю неповнолітніх підозрюваних : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2016. 237 с.
11. Рогатинська Н. З. Деякі особливості проведення слідчого експерименту у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 2. С. 149–153.
12. Слідчий експеримент. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D1%96%D0%B4%D1%87%D0%B8%D0%B9%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82>.
13. Чаплинська Ю. А. Проблемні питання слідчого експерименту. *Право і суспільство*. 2014. № 1. С. 249–254.
14. Заяць Д.Д. Особливості проведення слідчого експерименту під час розслідування злочинів, учинених групою осіб. Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку. Харків, 2019. https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/37.pdf.
15. Бурлака В. В. Розслідування незаконного позбавлення волі або викрадення людини. дис. на здоб. наук. ступеня кандидата юридичних наук / 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. 266 с.
16. Кунтій А. І. Тактика слідчого експерименту під час розслідування умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 393–396.
17. Строк І. А. Особливості проведення слідчого експерименту під час досудового розслідування умисного вбивства. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану*. 2022. С. 386–389.
18. Кримінальний процес : [підруч.] / за ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. Х. : Право, 2010. 608 с.
19. Яремчук В. О. Залучення групи спеціалістів при розслідуванні злочинів. *Теорія і практика правознавства*. 2017. Вип. 2. С. 1–11.
20. Обшалов С.В. Використання спеціальних знань під час розкриття та розслідування тяжких злочинів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 185–190.
21. Криміналістика: підруч. В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.: за заг. ред. В. Ю. Шепітька. 5-те вид. перероб і допов. К. Ін Юре, 2016. 640 с.
22. Вирок Деснянського районного суду міста Чернігова від 08.08.2022 року, набрав законної сили 02.11.2022 року, справа номер 750/2891/22, кримінальне провадження номер 22022270000000042 від 08.06.2022 року.
23. Міжнародні злочини в Україні: огляд національного розслідування та судової практики: колектив авторів: Анна Козьменко, Віталія Лебідь, Євген Крапивін, Наталя Войнова. Київ. 2023. https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/International_crim_ukr_A4-DLYA-ONLAYN-PUBLIKATSIIYI-3.pdf.

24. Вирок Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 15.12.2021 року, набрав законної сили 17.05.2023, справа номер 243/6186/20, кримінальне провадження номер 22020050000000059 від 03.03.2020 року.

25. Д'яковський Г. Л. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного позбавлення волі або викрадення людини, вчиненого організованою групою : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетровськ, 2017. 231 с.

26. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1. А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін. за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 384 с.